

Karel Čapek
BÁSNICKÉ POČÁTKY

Znění tohoto textu vychází z díla *Básnické počátky* tak, jak bylo vydáno v Československém spisovateli v roce 1993 (ČAPEK, Karel. *Básnické počátky ; Překlady*. 1. soubor. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1993. 376 s. Spisy, sv. 24.).

Další díla Karla Čapka naleznete online na [www stránkách Městské knihovny v Praze: www.mlp.cz/karelcapek](http://www.mlp.cz/karelcapek).

Elektronické publikování díla Karla Čapka je společným projektem Městské knihovny v Praze, Společnosti bratří Čapků, Památníku Karla Čapka a Českého národního korpusu.

BÁSNĚ

PRVNÍ BÁSNICKÉ POKUSY

1904

PROSTÉ MOTIVY

I

Podzimní ráno. Zamračeno nebe,
a deštík crčí do oken.
A divno ti je, do kostí tě zebe – –
ba věru smutný, smutný den!
Teď venku v dešti mně se mihl právě,
a v ruce nese rakvičku,
modlí se v pláči usedavě
za mladou zhaslou dušičku.
Mlhavé ráno. Mraky nebem pílí
a meluzina teskně lká;
den podzimní tak truchle, tiše kvílí
Pro zesnulého andílka.

II

Byla tma. U chladných kamen
sedla smutná v zadumání,
stýská se jí, srdce bolí – –
Tiskla hlavu chladnou dlaní.
“Mami!” – “Co chceš?” – “Kde je tati?”
“Neptej se mne, dítě, radši!
Nemáš hlad?” – “Mám! Přijde tati?”
“Přijde – – možná –,” děla v pláči.
Až muž přijde z krčmy zpitý,

čeká v trudném zadumání,
stýská se jí, srdce bolí – –
Hlavu tiskne chladnou dlaní.
(1904)

POHÁDKA

Jaký jas v tmě se třás!
Drahokam, zlata plam,
šperků hráz, tisíc krás
ve kupách leží tam.
Kladivo v ráz a ráz
do skály zabuší, až ucho ohluší,
ozvěna zasténá v dál,
do šera dále se, ke trůnu valí se,
kde vládne trpaslí král;
zaniká již ve hluchou tiš – –
taká je v pohádce trpaslí říš.
Z pokladů báje paprsek hraje,
ozlatí dětem chudobnou chýž,
změní i zimu ve záblesk máje;
časy ty žel se nevrátí již,
ty časy víry ve různé duchy!
Ale čas moudrý, věcný a suchý
vsype ti pravdu v života číš,
ty vbrzku zviš,
že není žádný mlhový duch,
lži že jsou pohádky z duh,
vše to že je jen představy tuch,
že to jsou klamy chorobných duší, –
a je ti trpko, bolestně v duši!
Lži vždyť jsou oni duchové bílí,
o nichž tak často v mládí jsme snili,

lhaly nám dětem stařenky vlídné –
ach jaký krásny, sladký to klam.
Nezvědět raději pravdy té bídné!
Ó jak rád bych zase uvěřil sám!

* *

*

Mživý jas v tmu se třás.
Lampy plam bliká tam,
v rmutu hráz svitne zas,
ztrácí se k děsným tmám. – –
Kladivo v ráz a ráz
do skály zabuší, až ucho ohluší,
ozvěna zasténá v dál,
ztrácí se do šera, tam kde tmy přišera
vládne co strašlivý král,
zaniká již ve hluchou tiš,
taká je nešťastná hornická říš.
Z tohoto kraje chorobu saje,
horník se dusí, schyluje kříž,
ze vpadlých prsou kletbami laje,
zaživa v hrobě umírá již. – –
Ze žlutých lící smrt zuby cení,
on sám ji vidí, pomoci není,
a v ruce stisknuv pijáckou číš,
kloní se níž. – – – – –
Trpká to pravda. Chvěje se duch,
děsí ho kletý podzemní ruch,
děsí ho tma a nezdravý puch,
ve kterém se tu buší a buší. –
Tu vidíš pravdu. Děsno tu duši!
Ó kéž jsou pravdou mužičci milí,
kteří ve bájích do skal tu bili,
kéž místo postav chorých a bídných
buší tłum gnómů vousatých, vlídných!

Ó jaký krásný, marný všecek klam!
Kéž ještě víra zavítá k nám -
v pohádek klam!
(1904)

VERŠE MELANCHOLICKÉ

Tak zbylo mi teď v jeseni
po celém tom žhavém létu
jen hrst zvadlého lupení
a jedovatých květů.
To léto, to léto - Všechn žár
jsem dal v ně - - a rád - a snadno,
a teď se cítím příliš stár
a je mi náhle chladno.
To léto mně záhy doplálo
a zbylo mi po něm tak pramálo,
jen hořko v prsou, hořko proklaté,
a nervy až k pláči přepjaté.

* *

*

Svým altem tichým, příjemným,
bytosti mladičká a smavá,
snad ani nechtíc ranilas mne -
a ranila jsi do krvava!
A rány ty šly do hluboka
a doposud se nezcelily -
tak mnoho krve vyteklo mi
a já už mám tak málo síly.
Ty rány se mi nezcelily,
doposud jimi žítí ztrácím - -
Jen ještě jednu takou ránu,
a potom v koutě dokrvácím!

* *

*

Podzimní smutný, tichý den,
jen listí časem zašumělo.
Já v pokoji tak samotný,
a mně by se tak mluvit chtělo!
Bože, ten dlouhý, dlouhý den!
To ticho jaksi hořce jímá.
Já život chci – a jsem tak samotný,
já trochu tepla chci, a tady je tak zima!
(1904)

PODZIMNÍ MELODIE

Jasný den. Již dávno ztichli ptáci,
poslední list padá krvavý;
země zmírá v tupé rezignaci,
slunce zírá sladce z dálavy.
Hluchou tiší jen mé kroky zazní,
šepot suchých listů tlumí je,
a já čekám rozechvěn a s bázní,
že už srdce země dobije.
Jeseň pláče, pláče listy zvadlé,
tiše pod nohou to šelestí – –
a zas cítím svoje pozapadlé
načas umlčené bolesti.
Listí padá. Smutek krajem letí,
cení se z těch holých, pustých lad,
krváčí z těch opuštěných snětí,
pod nohou ho slyším naříkat,
cítím jej, jak těžce vane duší.
A tu probudí mne ze snění
shrblá babička, jež přišla s nůši

sebrat na zimu to topení.
Zima je jí, dýchá v zkřehlé dlaně –
ach, jen když se v zimě ohřeje!
A mne náhle v tichém vzpomínání
po domově touha prochvěje,
po těch drahých, kteří kolem kamen
sednou ve důvěrnou besedu,
a kde časem rudě svitne plamen –
eh, vždyť brzo k nim zas pojedu.
Zas list padá k rozteskněné nivě!
Větve holé pustě k nebi ční,
na nich časem ptáče zimomřivě
úzkostlivým hláskem zateskní.
Země tiše pláče v umírání – –
A tak divně chmurno v hlavě je.
A dál kráčím zamlženou plání,
cítím zmírat všechny naděje.
(1904)

VÁNOČNÍ

I

A stále prší z šedých mraků,
že až se člověk zachvěje,
a mrzut hledí do soumraku
a potichu si zakleje.
A stále, stále deštík padá – –
Už voda žene ulicí,
a do srdce se němě vkrádá
nálada jakás tísnící.
To bude venku zase bláta!
Děšť drobný crčí do oken,

tma roste pustá, mlhovatá --
A dnes je přece Štědrý den!
Útulný salón teplem dýše
pln jasu jako v zázraku,
a na římse se krčí tiše
houf zkřehlých, zmoklých vrabčáků.
Ti teskně hledí ve úžasu
na strom, jenž dary ověšen,
na všecku onu třpytnou krásu -
vždyť dnes je štědrý, svatý den!
Strom plane jasem obetkaný,
jak by v něm rozset drahokam,
cukroví, hračky, koně, panny -
vše samý jas a samý plam.
Ty svíce zlatí šero snětí
a snivý strom se v záři skví,
a pokojem zní jásot dětí,
těch šťastných dětí bohatství.
A zvolna hodiny dál pluly
a půlnoc z věže zalkala
a svíce dávno uhasnuly,
jen jedna ještě zaplála.
Plamének zářil nočním klidem,
z papíru osvítil andílka,
jenž hlásal lživé - "pokoj lidem",
a deštík tiše naříká --

II

Ve sněhu němě vadne země
ve toužném jara čekání,
jen zdálky teskní nepříjemně
strnulé skřeky havraní.

Zem bílá zoufá v umírání
a pták se krčí zaleknut,
a smutek zimy dýše strání
a dýše z tvrdých, zmrzlých hrud;
cos neznámé zaválo plání,
jak zhaslý sen, zněmělý sten,
jak v mroucích ňadrech vzpomínání,
a dnes je přece Štědrý den!
Z kostela zvonil hymnus svatý
a letěl v dálky, do temna,
sníh časem zasvit jako vzňatý
a hvězdy plály z Tajemna – –
Tu krajem dechlo spaní tklivé.
Ve dáli tam les černý snil,
a tam je ticho úzkostlivé,
a tam se člověk – oběsil.
Snad z bídy. To je případ denní.
Les zmrtvěl v hrozně úzkosti,
vše strnulo ve uděšení,
vše cítí blízkost neštěstí.
A v lese tělo mrtvé pnělo.
Zmodralá, ztuhlá ruka v pěst,
vyplázlý jazyk, z vosku čelo –
A nad tím gloriola hvězd.
Z kostela zvoní – “pokoj lidem”,
ó, to zní jako rouhání
pro nahou bídu beze klidu.
A sletují se havrani.

* *

*

Poprchá neunavně, stále
ze šedivých chmur oblaků.
Teď rozprchl se nenadále
houf krčících se vrabčáků.

A strom dál stojí tmavý, němý,
jen jedna svíčka zaplála,
a jedna sněť se kloní k zemi,
a svíce slzou plakala --
(1904)

DRUHÁ LÁSKA

1905

STARÁ METAFORA I

Plavec už zemdlel - Zlomena vesla,
moře je velké a člun tak malý --
Moře je velké -- síla už klesla,
a cíl je dosud v dáli a dáli --
Let šestnáct pluji tak tou bezútěšnou plání,
teď mi už pohasla a zlenivěla krev,
z té síly titánské mi zbylo rezignování,
ne láska už, ne hněv -- --
Let šestnáct pluji tak -- Člun k předu pádí,
za sebou dlouhou rýhu vyleje -
Tam naházel jsem za tu dobu mládí
bohy a lásku, slávu, naděje -- --
Plavec je mdlý -- a zlomil už vesla --
Vlny se věží, vlny se valí,
cíl daleký je, síla už klesla -- --
Vy tmavé dvě drahé hvězdy mé v dáli -
(1905)

ZA LÉTA TA...

- Za léta ta, jež lidé zovou mládím,
já probil všecko: lásku k životu,
svou ctižádost a vzlet a oheň mladých let,
- - a je mi nyní jaksi teskno tu - -
Teď cítím, že ta mladá síla má
tak lehkovážně byla probita - -,
teď zbyly mi jen nervy hrozně přepjaté
a vráska v duši ostře zarytá.
A tuhle vrásku vyneslo mi mládí
a s touhle vráskou vkročím do světa,
já, smutný reprezentant naší mládeže,
já, diskreditovaný poeta - -
Tak - trochu trpké je to. Trpké je
tak stále žít, bez touhy, bez cíle,
životem neprožitým býti otráven
a dopředu se hnát v té honbě opilé,
žít nalomen to mládí ubohé,
a přece nikdy, nikdy nebýt mlád,
to nedokrevné žití nikdy nechápat
a předčasně, bez lásky potom zemřít snad - -
* *

*

A teprv šestnáct roků umírám - -
Mám dosud lásku, a ta mnoho zmůže -
A najdu-li snad lásku v životě,
zde ještě snad vykvéstí mohou růže - -
(1905)

ALEGORIE INDICKÁ

V podzemním chrámu své krotinké duše,

svěceném slzami, svěceném štkáním,
modlu mám z bílého, tvrdého kamene,
modlu mám kamennou, a té se klaním.
Ve tupém zbožnění bojácně snící
zírám jí do krásných, kamenných lící –
Kamenný bože, slyš mne!
Chrám můj je podzemní, smutný a tichý,
nikdo tu o jeho hlubinách neví,
nikdo tam neslyší dušené štkání,
nikdo tam neslyší zoufalé zpěvy –
Bídny ten pária stavěl chrám veliký,
nikdo tam neslyší vášnivé výkřiky –
Kamenný bože, slyš mne!
Bídny ten pária bojácně volá,
bídny ten otrok se zoufale modlí,
horečně planoucí zraky své vpíjí
v necitné oči té necitné modly,
zpívá jí tichounké, nesmělé zpěvy,
epopej srdce, o němž svět neví –
Kamenný bože, slyš mne!
Zpívá jí o trpkém, zničeném mládí,
o tichém srdci a o choré hlavě,
o lásce záhadné k chladnému božství,
lásce té chorobné, rozkvetlé žhavě,
o drobných dramatech mladistvých duší,
miasmech bolesti, jež krví buší –
Kamenný bože, slyš mne!
Nesmělé zpěvy a modlitby zoufalé –
nikdo je neslyší, nikdo je nezná,
doznějí hluše v tom soumravném podzemí,
do prázdna vyplane touha ta bezedná,
– nikdo se nedoví o tichém chrámě,
nikdo se nedoví o krotké dramě –
Kamenný bože, slyš mne!

Kamenná modlo má, záhadná, chladná,
líbám tě horečně – pária šílený –,
před tebou do země čelem svým biji,
líbám ret kamenný, tvrdý a studený,
– nesu ti svoji krev ve zlaté cibori,
mladistvý žár můj ti za oběť vyhoří –,
bože ty prokletý, slyš mne! – –
– V chorobném toužení čeká jen pohled
necitných očí té zbožněné modly,
– jen pohled teplý těch královských zraků
pária ubohý, otrok ten podlý –:
že slyší prosby ty a že jim rozumí,
že vidí otroka a že mu rozumí – –
Kamenný bože, slyš mne!! – –
(1905)

NÁVRAT

Lyrická pohádka
Mladičkový princ si vyjel do světa
a dal se cestou bílou, dlouhou –
S úsměvem krotkým letěl do světa,
kam vedla bílá cesta ujetá,
opilý sluncem, mládím, touhou. –
Ta cesta běží v dálavy, a po ní
z podkovy časem jiskra vylétá,
třemení tíše, přitlumeně zvoní
na bujně divokém a černém koni –
Tak mladý princ se vydal do světa.
Zraky se toužně v dálku upjaly,
kde tušil velký, neznámý ten svět –
Dva staří lidé za ním volali,
dva staří lidé ruce spínali – –

A mladý princ se neohlíží zpět.
-- A bez jediné rány
dobude celý svět ten v šír a dál
a osvobodí lid ten utýraný,
pobije všechny despotické pány
a bude vládnout světem - velký král -
A loupežníků hrady zapálí
a sveřepý rod obrů vyplení,
a vyhraje boj s drakem zoufalý
a vnikne do sluje ve pustém úskalí
a vyvede tu Paní z vězení.
A bledá, hrdá, plavovlasá Paní
mu řekne měkce jen - "Můj vítězi",
a jeho hlavu strhne znenadání
ku svým prsům hebkou, útlou dlaní
a bude líbat dlouze, bez mezí - -
Ta cesta klesá do šera - a po ní
z podkovy časem jiskra vylétá,
třemení tíše, přitlumeně zvoní
na umdleném a zaprášeném koni -
To mladý princ se vrací ze světa.
Mhy v těžkých masách táhly na nivy.
Noc byla divná, šerá jako šakal.
Popustil uzdu jezdec tesklivý
a sklonil hlavu koni do hřívý
a zoufale a usedavě plakal.
(1905)

NA ŠIKMÉ PLOŠE

Ej hochu, jde to divně dolů s námi,
teď už snad přijde konec - kdo to ví?
Teď vsadili jsme do hry ještě duši -

A pak už budem se vším hotovi.
Já nevím, jak to přišlo. Jen ta hra – ta hra – –
my trochu hazardně si zahráli.
My chtěli vyhrát výhru velikou –
my tenkrát ještě vyhrát doufali –
My doufali jsme – – inu mládí, mládí – –
A příliš jsme se do hry zabrali
v proklaté vášni té u hráčů hazardu,
– a tak jsme všechno, všechno prohráli:
rozum a srdce, mladou mízu žítí,
zbytečné naděje (a tyhle nejdřív snad),
už duše zbyla jen (je unavená, tichá),
jen duše zbyla mi – a o tu chci teď hrát.
Já všechno vsadil jsem na kartu jedinou.
Vždyť chtěl jsem si to jednou zahrát o štěstí.
Já tenkrát myslil, že jsem ještě mladý,
a že mi štěstí musí vykvéstí.
Eh snil jsem to o páru měkkých očí
a snil jsem to o páru hebkých dlaní,
jež vyhojí ty čerstvé, hrozné rány,
vyhojí bolest unavených skrání.
A zatím štěstí zdá se fantóm krásný
z života mého dosud vyňatý –
A zatím dlaně ty, soucitně teplé, hebké,
už zdaleka jsou na mne zařaty.
Ó černovlasý hochu, jde to dolů s náma.
V horečné hlavě jasný smysl zmírání,
ve srdci cosi násilně nám prasklo,
pláč hrozný, zoufalý nám hrdlo svírá –
Já zahrál hazardně. Teď hraju o duši.
Před sebou cestu záhadnou mám, temnou,
kams dolů, dolů řítí se – kam? kdo ví?
Eh jde to dolů, jde to dolů se mnou – –
(1905)

STARÁ METAFORA II

Tož přece přišla už tak zvaná vesna -
Ach tohle jaro nás tak oklamalo,
v rtech výčitka se zachvěla nám teskná,
že toho tepla je nám příliš málo - -
Takové jaro - -: Tož zas přišly mrazy,
ty časné sněhy, ledovitá voda -
To časným skřivanům předčasně křídla srazí,
předčasně zvadnou květy - A těch je příliš škoda!
Tak uvadly nám květy a ulétli nám ptáci,
a hyne osení nám vyklíčivší právě, -
a člověk se tak bojí, že se zima vrací,
a člověk by tak plakal, plakal usedavě.
Já věřím v jaro. Jaro vykvete mi,
pod tepla pocely se duše uzdraví,
zdvihne se osení, teď potlučené k zemi,
vrátí se květy zas a ptáci toulaví,
vše bude stopeno ve bílém, svatém žáru,
všecko se rozhoří, co ve mně skryté je - -
To jaro přijde přec - Vždyť tolik věřím jaru,
vždyť je to poslední bláhová naděje.
Tož daleko jdu, dlouhou cestou, dlouhou,
na kterou nikdy mladé slunce neplá -
Teď daleko jdu, veden žhavou touhou -
jdu vybojovat si teď aspoň trochu tepla - -
(1905)

TOŽ - - POZORUJU...

Tož - - pozoruju - - jak tak člověk stárne,
jak pomalu už všecko přechází:
to pravé mládí, ubohé a žárné,

ty naivní a krásné úkazy --
Tak nadšeně jsme tenkrát milovali
a nadšeně se hnali do boje --
teď rádi bychom cynicky se smáli,
ale nám dosud toho líto je.
A škoda je to, že se brzo ztrácí
ten naivní čas -- jak když do dále
odletí ptáci, mladičci ti ptáci,
aby se někam k teplu toulali.
Teď zbylo prázdno, prázdno -- někde v dále
opadlé květy letí po poli --
My bychom se tak hrozně rádi smáli,
-- ale když při tom v prsou zabolí!
(1905)

Z PAMÁTNÍKU

Povinnou teplou pohádku mládí
nikdy jsem nevyžil šťastně a sytě.
Zbytečné iluze, ideje naivní --
Musíte prominout, vždyť já byl dítě!
A tož je pryč ta pohádka bílá --
Teď je mé žití smutné a prázdné.
Někdy se tolik po něčem stýská --
Černovlasý hochu, blázne, blázne!
Na rtech zahrnil se úsměv zlý.
Černovlasý hochu, jde to dolů s námi?
Z potrhaných strun mi jedna ještě zní,
a tož nevlídnými, mdlými vzpomínkami.
(1905)

JEUNESSE DORÉE

Mlhavé vlhko sychravě
táhlo se černou ulicí,
kde v mlze září stonavě
tesklivé lampy svítící.
V těch chvílích člověk vyštvaně
utíká do tmy, někam ven,
a tu cele a spontánně
se potuluje – samotén.
A tichem zazní po chvíli
tou zablácenou ulicí
strun bříinkot a smích opilý
a zařinčení sklenic.
A lampy planou churavě
a vlhká dlažba leskne se –
Tak sám jde člověk k dálavě
-----a zoufale se otřese.
A za záclonou červenou
z těch oken krytých pečlivě
na dlažbu slizkou, studenou
proud světla padá hýřivě.
(1905)

POZDĚJŠÍ BÁSNĚ

1908 a dále

ZRCADLA

ZRCADLO A DUŠE

Zrcadla stará, svity umřelé a dojemné,
hladiny slepé! Plamen vychladlý a hlubinný

jich siném na dně kradí zaplane a prošlehne,
a bledý reflex chladně rozžehne jich hladiny,
když časem přijdu letmo popatřit jich do hlubin,
a tvář má tichá jako za flórem se zrcadlí
a zří jen na dně odraz zemdlený a sotva stín,
podobu zhaslou, obraz daleký a vybledlý,
zří vlastní oči (- vždy prý oheň plane z hloubi jich -),
pohaslé oči, jako zamlžené slzami,
a rty své vidí (- vždy prý znají pocely a smích -),
zří na rtech teskných křivku mdlou a výraz neznámý:
já vím, že v noci, v noci hluboké a podivné,
když ztichly rty mé a mé oči spánkem zapadly,
že duše moje hlubinný tam plamen rozžehne:
a sama stojíc v mrtvých hladinách se zrcadlí.

ŽENY A ZRCADLA

Vy pozdní hodiny, vy tlumené jak šepot vášnivý,
vy nvyé oddechy a něhou rozesené večery,
vy dívky toužící a příliš těžce krásné ženy vy,
nesoucí znaveně plod příliš zralý vlastní nádhery,
jež v nudě večera šat z bílých údů rvete neklidně
a zcela nahé pak v zrcadel zhlížíte se hladině,
k svým horkým nahotám, jež bíle žehnou na studeném dně,
vy dlouze hledíte a tiše vzdycháte a dušeně:
ty hlatě citlivé, jež krásu milují a zrcadlí,
váš obraz uvězní a ve skleněném klíně zachytí,
a vaše nahota v jich tůni chladné ještě dlouho dlí
a září ode dna, stín bledý, jehož nelze spatřiti.
A potom přijde noc a přejdou příliš sladké večery,
vy, ženy, usnete a vaše touhy usnou na loži;
tu noční stíny se, ty přízračné a vágní chiméry,
k svým láskám půlnočním do zrcadelných loktů položí
a stín váš bývalý, milence přeludné a nejsoucí,
je přijme v náruč svou a vaším vlastním chtičem pohostí,
co zatím sníte vy své chtěné lásky marně horoucí,

své vášně bezcílné a za dne nedoznané radosti.

STUDÁNKY

Jsou v hájích studánky, diskrétně snící ve stínu,
se soškou Kupida, jenž ve vodě se zrcadlí,
ač přišly jeseně a potřísnily hladinu,
když listy zežloutly a zetlely a napadly.
Studánky zapadlé, jež zestárly a zmrtvěly,
jen někdy milenec k jich zrcadlu se nachýlí,
by hleděl na své rty a našel ještě pocely
a zřel stín polibků, jež obdržel snad před chvílí.
Polibky někdejší, snad ještě na dně uzří je
v odrazu tonoucím a zváben ke snu vroucímu
ze zrcadelných rtů se tiché vody napije,
jak pil by polibky, jež na rtech ještě zbyly mu.
(1908)

VZRUŠENÉ TANCE

Mé uši jsou plny tanců:
španělských tanců, rejů negerských,
jež protíná křik a ostrý ptačí smích,
tleskají dlaně, paty dupou takt
černošských tanců;
však hloub mne plní jiné opojení,
arabské tance, jež se těžce vlní
vlnami údů, za hučení bubnů
se žádost roní, zvedá se a vlní;
pak tance moderní: já viděl na prknech
jich rytmy výstřední a lesků ostrý žeh,
žár nohou zdvižených a plápol tenkých těl,

vzrušení krásných žen jsem v stálém tanci zřel,
a nikdy už má mysl nemůže se zbavit
neklidu toho, jenž je opíjel.

Hlas jejich roznicený srdce roztrh nám,
jich sladký zrak po zlatě touhou plá
a probouzí, co nikdy nelze ukojit,
cit toulavý, jenž ruší lidský klid,
a smysl pro rozkoše. V přeletu
úsměvy jejich tančí v prostoru
a brzo hynou.

Zář tryská výbušně a vrhá prudké vlny,
tu hlučí bubny, temně bubny duní,
tu blýská tuby třesk a teskná píšťala
na scénu lesklé hady k tanci svolává;
už krouží smykavě a v ústech růže mají,
blýskají očima a hlavou kolébají,
vtom zazní buben. Sladce jemné struny
zraněně roní malé chladné tóny,
libely gázové se chvějí křídla bílá,
však přišla vlnou tma a křídla pohltila,
a v ní se zdvihly housle; jejich dlouhý smyk
tál jako vzdech a dral se jako křik,
na poplach bubny duní, rohů rvavý ryk
se tříští kovově a tryská změtený,
šat prudkým vírem šleh jak rozstříknuté plameny,
po scéně tančí smích a v běhu štěká ztřeštěně,
na jednom místě nohy zpitě dupou do země,
že až to bolí!

Tak dupou opile a drsným pudem křičí,
nic není většího než jejich oči,
jich život nemá slov a mluví obraznou řečí.
(1912)

SPÍCÍ LÁSKA

Je žhavá zem, kde spálen žáry prudkými
já zprahl jsem, a žízní jazyk zčernal mi,
třeštění jalo mysl mou a fantómy
v tvář dechly mi a kolem obstoupily mne.
Má láska nezná, nikdy nezná v touze své
tu krutou zem a v žáru země podivné,
kde spálené a nevýslovné slunce žhne,
a její duše si je nikdy nepředstaví.
Neb její duše žije v chladu, jata snem,
ve chladu liliovém; v světle průzračném
tam láska v květech spí; je jistě někde zem,
kde láska v květech spí, kde světlo krásnější
než světla denní mysl konejší
a všechno zdání, sny a zapomínání
se mění v ticho; není někde zem,
kde láska v květech spí?
Ó jaký div mne jal,
kdo vzal mne sem a dal mi tento cit,
po boku lásky své zde budu stále žít,
ó jaký cit to byl, jenž dovedl mne sem?
Po boku lásky své zde budu provždy žít,
ó jaký div mně dal zde provždy žítí s ní,
jak podivno, že provždy; jaký sladký div
to štěstí vzbudil v ní,
jak podivno, že může šťastna být!
Mne jiný poznal duch a provždycky mne jal,
krev vnitřní sál mi žáry prudkými,
fantómy jiných zemí dechly ve tvář mou
a provždy touhu svou do srdce vdechly mi.
(1912)

VE VĚKU MLADÉHO ŽIVOTA

Skrz mezery, jež mezi lidmi jsou,
jsem viděl věci daleké a nesmírné,
a byl jsem mezi nimi, osamocený,
tak jako ozvěna či výkřik mezi skalami.
Na takové skále jsem byl, sedě na vlastních nohou,
a moře hučelo něco, strašné a půvabné,
a děl jsem: Nevolej mne, nyní mne nech, a jednoho dne
budeme spolu plout, a jednoho dne
i já se zastavím, nestaraje se kde,
všem lidem divný, neznámý a němý,
nemaje pro nikoho zájmu ani slova ani hany.
Než do té doby ničeho nelituji
a ničemu nechci uniknout:
podoby, tváře, jež se přibližují,
přistupte jen a naplňte každý kout!
To tedy je tvář světa, hrubá a tvrdá země,
tíživá půda, jež věší únavu na mne
a na rtech sedá se mi, palčivě hořký prach,
když trápím se chodě a místo na zemi měně,
a přece tak skvělá! Co všechno viděl jsem na ní,
já tady to mám a nemohu z hlavy to zahnat,
– nesčetné tváře! Vzrušující pohled do slunce,
ohnivý úder z nebe, útrapa ohněm,
když spálen žárem, hrst hlíny na polední skále,
jsem přijal bolestné znamení ohně,
vnitřný plamen, jazyk neúnavný, jenž mne pálí,
planoucí žízeň vznícení.
Mizivé podoby, plynoucí hodiny u vody,
jaké to opouštění, jaké uplývání,
zapomenutí na jaký žal, jaká životní ztráta,
přicházení a odcházení, tisíc změn neviditelných.
Podoby bolesti! Ty, jež svíráš srdce

rukama neobratnýma; toť láska; toť úsměv
na růžových rtech za jitra letního
uprostřed rosných květů, procházka letní,
toť láska v rozkvětu, přeletný pohled radosti,
hra, pouhá hra, pouhá bolest, ne víc než sen,
jen vábení, sen, pouhé nic, spící hoře jen,
nic než neklid a zdání bez hranic.
Nic než trýznivý neklid, teskné zjitření nitra,
ty zastřené, tísnivé příznaky vnitřní,
ach zjevení, stíny, vlající třásně tmy,
tak blízko a podivně; tvář zemřelé
strašná; vzpomnutí a stín
toho os- osudného, stopa ve tmách,
klamavé letmé podoby, zděšení noční,
věci povstalé ze tmy, tmáři, tmáři,
divně skutečné tváře, lháři hodiny noční,
fantómy, zástupy! Tisíce věcí zraňujících!
Ukrutný spěchu! Ustupte, uhněte, naléhavé,
zmatkem zplozené věci, nechte, ať zavru oči,
ať myslím na nějaké nic, na světelnou tečku tančící,
na pouhé rozčeření, na jakousi malou myšlenku:
Vteřiny kanou, průhledné kapky tekuté,
čiré krůpěje bez chuti;
roso přítomné chvíle, kapky stálého plynutí,
jakou žízeň to chcete ukojit,
jaká palčivá ústa na vás se otvírají,
dřív než skanete v zachvění,
z jakého trvání musely byste téci,
bych řekl: Dost, jsem syt -?
A proto veškeru chuť na jazyk neúnavný,
veškerý úžas před očima! Nesmírné množství a rozložení,
křik hlasů nesčíslných, stoupání bez souzvuku,
zrychlení bez souladu,
mávání praporem světla a mnohost bez omezení,

nátlak a náraz všeho, křik naléhající vteřiny,
příchod, přítomnost a nekonečný proud částí!
(1913)

MEXICKÝ VOJÁK

1913

Ve středu hlavního města
třídami, parky a rovným průlomem ulic,
když se přižene vítr a náhlé třísknutí oken,
pojednou řinčí sklo a nahoru prach,
po délce běží prudké smýknutí boje
do středu města.

Vojáci! Občané!

- což je dnes svátek? Jaké to slavné třídy,
jaká náměstí ve slunci, prázdné široké čtvrti,
domy zavřené jako v neděli, zavřené krámy,
bíle vztyčená průčelí, ó to je krásné město!
A do všech zastřených oken: což není to na ně podívaná,
zda není tento zde mlád a nenese hlavu vzhůru?
Jak dobře mohl by se vybrat na procházku z města,
pít na ulici, točit se v slunci a s růží v zubech
se míti k tanci, když hudba v neděli hraje, -
již jde, již běží! v čele všech! kryt zdí či vrženým stínem,
ztrativ čepici v běhu a šklebě se proti slunci,
se všemi vpřed!

Kamenným "kupředu!" tříd
běží jich tisíce; bez konce jako struha
vlekou se vozy s raněnými, skřípavá kára zpět,
po zemi vlečená krvavá stuha.
Kde jste se vzaly, bledé tváře v oknech všech?
Již je po boji a nikoho venku není.

Zda nebyl mlád
ten, jenž tu zůstal na kamení!
Ach, jak tu leží tváří v palčivém prachu,
jako se najde mrtvý venku po kraji cesty,
každý má pro něj chvíli ticha a pro sebe věčnost strachu;
neznámé tělo tváří do prachu vryto,
aby na jeho rtech a v očích zůstalo něco skryto;
to ponížené napjaté tělo
jako by násilím pouta roztrhnout chtělo.
Leží a slunce na něj svítí,
když slunce svítí, mrtví jsou smutni,
pro mrtvého strašný zármutek hnití,
trpí hůře než zvíře, bez myšlenky.
Široká ramena k zemi, jako by rozpětím rukou
zem pod sebou rozevřít chtěl a s hanbou se do ní skrýti,
že v takové chvíli selhal,
rozhodiv ruce na šír, nehybný jako plášť,
přiražen k tvrdé půdě, jako by naslouchal,
jaké znamení, jaký pochod, jaké volání
nese se z dále:
kdyby si takto odpočal vleže a vyskočil,
jako v divadle, nejlepší místo našel si
v přední linii boje,
po boku přátel, spěchaje s prvními, –
– zatímco v neděli na venkově
v korunách vítr šumí a pestré praporky vzdouvá,
k lidové slavnosti hraje hudba,
a křídlovka náhle selže prudce bolestným tónem:
co se to stalo, kdo to vykřikl,
takový pláč kdo vnukl hráči, když
do oken tluče prapor slávy?
(1916)

DEŠTNÍK

Bude to jenom krátká návštěva,
za nějakou chvíli odejdeme.
Ale já jsem měl oči zavřené,
byl bych na to zapomněl.
Šedivý deštník v rohu stál
a povídal:
Za nějakou chvíli odejdeme,
bude to jenom krátká návštěva.
Odejdeme. –
Ještě je tma,
je trochu brzy.
Nějaká slečna tudy šla...
Jak to, děťátko, slzy?
Límeček máte nový,
límeček sametový,
a vy byste plakala?
To bylo včera večer,
nezapomeňte na to,
v ulici temné jste čekala,
ale nikdo tam nešel.
Bylo už trochu pozdě
a vy jste to řekla nahlas:
“Někoho chtěla bych milovat.”
A potom vám ráno dali fialky.
Kam tě to zavedl šedivý deštník?
U zdi hřbitovní
stojí člověk chudý.
Přišel také tudy
odněkud zdaleka.
Přišel zdaleka.
Široká duní tam řeka
a tenký pramínek zní.

U zdi hřbitovní
roste tráva. –
Já jenom hledám ty fialky.

*

Tak tu klečím
a ona vypravuje, že mne milovala,
abych si vzpomněl, jak tenkrát stála,
že jsem já tenkrát poprvé klečel.
Ještě se podívala ven
a bílý den
se s ní rozloučil.
Ale teď, teď už položila
horkou hlavu mně do rukou,
a to byla její poslední láska.
To byl konec. –
Bílé jsou stěny, černý je kříž.
(191x)

Život a doba spisovatele Karla Čapka v datech

1890

Narozen 9. 1. v Malých Svatoňovicích. Otec MuDr. Antonín Čapek (1855-1929), matka Božena, rozená Novotná (1866-1924). Sourozenci: Helena (1886-1961), provdaná Koželuhová, ovdověla, od roku 1930 provdaná Palivcová; Josef (1887-1945) ženatý od roku 1919.

1895-1901

V Úpici, kde rodina bydlí, navštěvuje obecnou školu a jednu třídu měšťanské školy.

1901-1909

Středoškolská studia začíná v Hradci Králové, posléze pokračuje v Brně, končí maturitou v Praze.

1907

Rodina se stěhuje z Úpice do Prahy.

1909-1915

Studuje na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy filozofii, estetiku, dějiny výtvarného umění, anglistiku, germanistiku a bohemistiku. (V letech 1910-1911 studuje v Berlíně a v Paříži.) V listopadu 1915 je promován na doktora filozofie.

1917

Působí jako domácí učitel Prokopa Lažanského na zámku v Chyších u Žlutic. V říjnu nastupuje do redakce Národních listů.

1921-1938

Je členem pražské redakce Lidových novin, v letech 1921-1923 pracuje v Městském divadle na Královských Vinohradech jako dramaturg a režisér.

1922

Poprvé představen prezidentu T.G. Masarykovi.

1925

Je zvolen předsedou československé odbočky Penklubu, kterou pomáhá založit. Stěhuje se s bratrem Josefem do nového domu na Vinohradech.

1931

Jmenován členem mezinárodního výboru pro duševní spolupráci Společnosti národů (stálý výbor pro literaturu a umění).

1933

Pracuje ve Výboru pro pomoc německým uprchlíkům, je místopředsedou Penklubu.

1934

Organizuje pomocnou sociální akci Demokracie dětem.

1935

Žení se s Olgou Scheinpflugovou, počátky stavebních úprav domu ve Strži, který novomanželé dostali od Václava Palivce do doživotního užívání.

1937

Účastní se světového kongresu Penklubů v Paříži.

1938

Podílí se na organizaci světového kongresu Penklubů v Praze. Opakovaně je navrhován na Nobelovu cenu za literaturu. Po mnichovské konferenci (29. - 30.9. 1938) čelí nenávislné kampani, bojuje s českým fašismem a prožívá nejtěžší období svého života. Umírá 25.12. na zápal plic. Pohřeb na Vyšehradě se koná 29.12.

První vydání knih Karla Čapka

- 1917 - Boží muka
- 1918 - Pragmatismus čili Filozofie praktického života
  - Krakonošova zahrada
  - Nůše pohádek
- 1920 - Loupežník
  - Kritika slov
  - RUR
- 1921 - Trapné povídky
  - Ze života hmyzu (společně s Josefem Čapkem)
- 1922 - Lásky hra osudná (společně s Josefem Čapkem)
  - Zářivé hlubiny a jiné prózy
  - Továrna na absolutno
  - Věc Makropolis
- 1923 - Italské listy
- 1924 - Krakatit
  - Anglické listy
- 1925 - Jak vzniká divadelní hra a průvodce po zákulisí
  - O nejbližších věcech
- 1927 - Adam stvořitel
  - Skandální aféra Josefa Holouška
- 1928 - Hovory s T.G.M. (1. díl)
- 1929 - Povídky z jedné kapsy
  - Povídky z druhé kapsy
  - Zahradníkův rok
- 1930 - Výlet do Špatněl
- 1931 - Hovory s T.G.M. (2. díl)
  - Marsyas čili na okraji literatury
- 1932 - Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přívažek
  - Obrázky z Holandska
  - Apokryfy
  - O věcech obecných čili zoon politikon

- 1933 - Dášenska čili život štěněte
- Hordubal
- 1934 - Povětroň
- Obyčejný život
- 1935 - Hovory s T.G.M. (3. díl)
- Mlčení s T. G. Masarykem
- 1936 - Válka s mloky
- Cesta na sever
- 1937 - Bílá nemoc
- Jak se dělají noviny
- První parta
- 1938 - Matka
- Jak se co dělá
- 1939 - posmrtně - Život a dílo skladatele Foltýna (torzo románu)